

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

«Затверджую»

Ректор СНАУ,

академік НААН України

_____ В.І. Ладика

« ____ » _____ 2020 р.

*(нова дисципліна, проходила апробацію,
типова програма затверджена на засіданні
навчально-методичної ради
факультету ветеринарної медицини
від « 20 » січня 2020 року, протокол № 3,
очікує розгляду на методичній та Вченій радах СНАУ*

КЛІНІЧНА ФАРМАКОЛОГІЯ

**Програма
навчальної дисципліни
підготовки бакалаврів**

спеціальності 212 «Ветеринарна гігієна, санітарія та експертиза»

ПП-03.14

2020 рік

Розроблено та внесено: кафедрою терапії, фармакології, клінічної діагностики та хімії факультету ветеринарної медицини Сумського національного аграрного університету

Розробники:

Улько Л.Г., доктор ветеринарних наук, професор

Кистерна О.С., кандидат ветеринарних наук, доцент

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Перший заступник начальника

Головного управління Держпродспоживслужби

в Сумській області

Є. А. Лазоренко

Завідувачка кафедри ветсанекспертизи, мікробіології, зоогігієни та безпеки і якості продуктів тваринництва СНАУ,

д. вет. н., професор кафедри епізоотології,

паразитології та ОЕВС

Т. І. Фотіна

Обговорено :

На засіданні навчально-методичної ради факультету ветеринарної медицини

« 20 » січня 2020 року, протокол № 3

На засіданні методичної ради СНАУ,

« ____ » _____ 2020 року, протокол № ____

Рекомендовано до затвердження за спеціальністю

212 «Ветеринарна гігієна, санітарія та експертиза»

Вченою радою СНАУ від « ____ » _____ 2020 року, протокол № ____.

ВСТУП

Клінічна ветеринарна фармакологія – наука про застосування лікарських засобів з урахуванням їх фармакодинаміки та фармакокінетики залежно від особливостей перебігу патологічного процесу у тварин різних видів.

Вивчає особливості дії нових та традиційних лікарських способів на хворих тварин, схеми застосування лікарських засобів, їх дози, враховуючи обставини, що забезпечують максимальний лікувальний ефект препарату при мінімальному впливі на організм тварин.

Основна мета дисципліни - дати відповідні теоретичні обґрунтування терапевтичної дії лікарських засобів, для застосування їх у лікарській практиці для досягнення максимального терапевтичного ефекту при тих чи інших патологіях.

Весь об'єм знань необхідний в системі підготовки лікаря ветеринарної медицини, надати змогу спеціалісту з великої кількості лікарських засобів обирати «препарати вибору» необхідні для ефективного лікування тварин, профілактики захворювань, стимуляції фізіологічних функцій.

Завдання клінічної фармакології зводиться до усунення або послаблення причини захворювання, пригнічення механізму розвитку хвороби, стимуляції механізмів компенсації та видужування, яке досягається при одночасному вжитті всіх заходів реабілітації хворого організму з використанням етіотропних, патогенетичних, симптоматичних, стимулюючих, специфічних лікарських засобів.

Предметами вивчення дисципліни є:

- поняття ветеринарної клінічної фармакології, медикаментозного лікування тварин, дози, дозування, особливості дії лікарських засобів, шляхів введення, біотрансформації, виведення (коренція), кумуляція препаратів;
- знання про позитивні, негативні, можливі побічні, допоміжні дії препаратів і засобів; різні лікарські форми препаратів, освідомити їх особливості у практичному застосуванні лікаря;
- рецептура лікарських форм, освідомлення рецепту для практичного застосування, вміння розраховувати дози;
- основи технології виготовлення основних лікарських форм;
- поняття аптек, аптечної справи, особливості зберігання препаратів, списки препаратів «А» та «Б» фармакологічних засобів;
- основні фармакологічні групи препаратів, їх особливості використання, показання, протипоказання, їх корекція в організмі тварин.

Міждисциплінарні зв'язки:

№ п/п	Перелік дисциплін, які забезпечують вивчення даної дисципліни у межах програми	Період вивчення, курс/семестр	Кафедра
1.	Органічна та неорганічна хімія	1/2 – 1/2	Терапії, фармакології, клінічної діагностики та хімії
2.	Лікарські рослини	1/1	
3.	Біохімія тварин з основами фізичної і колоїдної хімії	2/3	Біохімії та біотехнології

№ п/п	Перелік дисциплін, вивчення яких базується на знанні даної дисципліни у межах програми	Період вивчення, курс/семестр	Кафедри
1.	Фізіологія тварин	2/3	Анатомії, нормальної та патологічної фізіології
2.	Патологічна фізіологія	2/3	
3.	Патологічна анатомія	2/3	
4.	Ветеринарна вірусологія	2/3	Вірусології, патанатомії та хвороб птиці
5	Ветеринарна фармакологія	2-3/3-4	Терапії, фармакології, клінічної діагностики та хімії

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Змістовний модуль 1. Клінічна фармакологія загальна.
2. Змістовний модуль 1.1. Клінічна фармакологія за патологічних різних систем організму тварин.
3. Змістовний модуль 2. Клінічна фармакологія за диференційованими патологіями, що виникають в організмі тварин.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати:

- предмет, завдання і основні розділи клінічної ветеринарної фармакології, галузі її застосування;
- класифікації лікарських засобів за їх дією на організм (АТС- класифікація ліків);
- основні групи лікарських засобів та найбільш застосовувані препарати цих груп;
- особливості дії ліків на тварин різних груп;
- принципи дозування лікарських препаратів з урахуванням стану організму та розвитку патологічного процесу;
- побічну дію ліків та способи її усунення.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен вміти :

- аналізувати дані з навчальної і спеціальної літератури при вирішенні професійних завдань, пов'язаних з призначенням лікарських засобів для лікування тварин та профілактики захворювань;
- орієнтуватися у широкому арсеналі лікарських препаратів, науково обґрунтовано призначати той чи інший препарат залежно від фармакологічної дії, виду тварин, розвитку патологічного процесу з максимальним терапевтичним ефектом і мінімальною побічною дією;
- складати фармакологічну схему лікування тварин з урахування сумісної дії ліків та їх фармакологічної сумісності;
- розрізняти побічну дію ліків та диференціювати її від симптомів розвитку патологічних процесів.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин/5 кредитів ECTS

1. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни:

Змістовний модуль 1.

Клінічна фармакологія загальна.

1. Тема 1. Предмет, завдання клінічної фармакології, зв'язок з іншими дисциплінами. Класифікація лікарських речовин залежно від дії на організм. Фармакологічні особливості дії ліків у тварин в залежності від різних факторів (виду, породи, віку, фізіологічного стану) та перебігу хвороб різної етіології. Формування медикаментозної допомоги за хвороб різної етіології з дотриманням класичних принципів фармакотерапії (етіотропна, симптоматична, патогенетична, замісна, стимулююча).
2. Тема 1. Принципи дозування лікарських речовин залежно від перебігу патологічного процесу (гострий або хронічний, ступінь інтоксикації, функційний стан внутрішніх органів, вид та порода тварин). Групове дозування препаратів тваринам різних видів (вакцини, премікси, антгельмінтики, кокцидіостатики, інсекто-акарицидні препарати). Коренція препаратів різних фармакологічних груп з організму тварин.
3. Тема 1. Фармакологічна несумісність, побічна дія ліків, видова та породна чутливість тварин, протипоказання щодо застосування лікарських препаратів тваринам різних видів. Формування принципів раціональної фармакотерапії та мінімізація і прогнозування побічних ефектів. Оцінка реакції тварин на введення лікарських засобів. Дієтотерапія з використанням лікувальних кормів, преміксів, кормових добавок за хвороб різної етіології.

Змістовний модуль 1.1.

Клінічна фармакологія за патологій різних систем організму тварин.

4. Тема 2. Клініко-фармакологічне обґрунтування препаратів за різних патологічних станів, що супроводжуються інтоксикацією. Принципи проведення детоксикації організму (адсорбенти, слизисті речовини, інфузійна терапія, сечогінні, протиалергійні, протизапальні, гепатопротекторні засоби) за хвороб різної етіології.
5. Тема 3. Клініко-фармакологічне обґрунтування препаратів за алергічних станів у тварин. Принципи проведення протиалергійної терапії за анафілактичного шоку, алергійний проявах з боку респіраторної системи, зовнішніх покривів, кишечника, медикаментозної алергії, тощо.
6. Тема 4. Клініко-фармакологічне обґрунтування препаратів за потреби знеболення тварин. Принципи проведення загальної та місцевої анестезії при реанімаційних станах, кольках, набряку мозку та легень, хворобах суглобів. Застосування наркотичних і ненаркотичних анальгетиків, негормональних (нестероїдних) і гормональних (стероїдних) протизапальних препаратів. Контроль за розвитком побічних реакцій з боку центральної нервової системи, імунітету та інших органів і систем за хвороб різної етіології при застосуванні анальгетиків.
7. Тема 5. Клініко-фармакологічне обґрунтування препаратів при хворобах нервової системи та для корекції поведінки тварин. Принципи застосування психотропних засобів. Обґрунтування етичної евтаназії тварин, групи препаратів.
8. Тема 6. Клініко-фармакологічне обґрунтування препаратів при хворобах серцево-судинної системи. Принципи застосування серцевих глікозидів, кардіотонічних, гіпотензивних, спазмолітичних, коагулянтів, антикоагулянтів,

замінників крові, сечогінних засобів за хвороб серцево-судинної системи.

9. Тема 7. Клініко-фармакологічне обґрунтування препаратів при респіраторних хворобах. Принципи застосування спазмолітичних, протиалергічних, відхаркувальних, сечогінних, протимікробних засобів за респіраторного синдрому різної етіології і перебігу.

10. Тема 8. Клініко-фармакологічне обґрунтування препаратів при хворобах шлунку, рубця та кишечника. Принципи застосування знеболюючих, адсорбентів, в'язучих, слизистих, протиблювотних, гіркот, румінаційних, проносних, протимікробних, ферментних, пробіотиків, амінокислот, засобів за синдрому гострого кишечника, атонії рубця та шлунку, здутті, колюк та інших проявів розладу шлунково-кишкового тракту різної етіології.

11. Тема 8. Клініко-фармакологічне обґрунтування препаратів при хворобах печінки, підшлункової залози та жовчного міхура. Принципи застосування адсорбентів, протиблювотних, спазмолітиків, жовчогінних, гормональних протизапальних препаратів, гепатопротекторів, протимікробних препаратів та тих, що зменшують секрецію шлункових соків за хвороб різної етіології, які впливають на роботу залоз шлунково-кишкового тракту.

12. Тема 9. Клініко-фармакологічне обґрунтування препаратів при хворобах сечовивідної системи. Принципи застосування сечогінних, замінників крові, спазмолітиків, протимікробних, проти блювотних, знеболювальних за хвороб сечовивідної системи. Особливості використання фітотерапії за хвороб нирок та сечокам'яної хвороби за гострого та хронічного перебігу.

13. Тема 10. Клініко-фармакологічне обґрунтування препаратів при гормональних порушеннях. Принципи застосування та вибору гормональних препаратів при цукровому діабеті, хворобах щитоподібної залози, наднирників. Особливості фармакотерапії за порушення статевих циклу, синхронізації, регуляції статевих циклу та пологів. Фармакотерапія та ускладнення за використання гормональних препаратів для припинення течії і охоти у дрібних тварин.

14. Тема 11. Клініко-фармакологічне обґрунтування біологічних препаратів, противірусних, імуномодуляторів, імуностимуляторів за інфекційних хвороб та хвороб різної етіології. Доцільність використання імунних препаратів за хвороб різної етіології. Формування доказової бази при фармакотерапії імунними препаратами.

15. Тема 12. Клініко-фармакологічне обґрунтування вітамінних препаратів та препаратів мікро- та макроелементів. Принципи застосування вітамінних препаратів в залежності від патогенезу захворювань за хвороб різної етіології. Особливості вибору вітамінів та преміксів для різних видів тварин, порід, пори року, фізіологічного навантаження. Дотримання принципів «біогенної провінції» у питаннях вибору мінеральних препаратів для тварин різних видів.

Змістовний модуль 2.

Клінічна фармакологія за диференційованими патологіями, що виникають в організмі тварин.

16. Тема 13. Клініко-фармакологічне обґрунтування фармакотерапії при хворобах шкіри різної етіології. Принципи застосування проти алергічних, протимікробних, протизапальних, вітамінних, мінеральних препаратів, проти паразитарних. Рациональна фармакотерапія при хворобах шкіри різної етіології, застосування засобів для місцевої обробки шкіри, фармакотерапія антисептиків для шкіри та слизових оболонок.
17. Тема 14. Клініко-фармакологічне обґрунтування хіміотерапевтичних препаратів для лікування і профілактики інфекційних та хвороб неінфекційної етіології. Принципи раціонального використання та особливості застосування сульфаніламідів, нітрофуранів, антибіотиків за хвороб різної етіології. Коренція протимікробних препаратів з організму сільськогосподарських тварин.
18. Тема 15. Клініко-фармакологічне обґрунтування протипаразитарних препаратів при ендopазаритах. Принципи супровідної фармакотерапії при ендopаразитарних хворобах (лямблії, трипанасомози, піроплазмідози, ешеріхіози, гельмінтози) з використанням препаратів різних фармакологічних груп.
19. Тема 16. Клініко-фармакологічне обґрунтування проти паразитарних препаратів при ектопаразитах. Принципи супровідної фармакотерапії при ектопаразитарних хворобах (воші, кліщі акариформні та іксодові, пухопіроїди, тощо) з використання препаратів різних груп та інсекто-акарицидних препаратів.
20. Тема 17. Клініко-фармакологічне обґрунтування раціональної хіміотерапії для тварин. Принципи хіміотерапії та супровідна підтримка препаратами різних фармакологічних груп для контролю побічних ефектів під час хіміотерапії.
21. Тема 18. Клініко-фармакологічне обґрунтування фармакотерапії при офтальмологічних хворобах. Особливості використання препаратів різних фармакологічних груп за офтальмологічних патологій, основні принципи раціонального використання.
22. Тема 19. Клініко-фармакологічне обґрунтування раціонального застосування препаратів при гігієнічних процедурах для тварин та хірургічних ушкодженнях шкіри. Особливості використання, контроль побічних ефектів в залежності від перебігу та особливостей загоєння рани у різних видів тварин.
23. Тема 20. Клініко-фармакологічне обґрунтування раціонального застосування препаратів для молодняку та для літніх тварин. Особливості дозування та вибору препаратів, контроль можливих побічних ефектів за особливостей вікового бар'єру.

Рекомендована література.

1. Методичне забезпечення

1. Ветеринарна рецептура. Кистерна О. С., Улько Л.Г., Мусієнко О.В., Долбаносова Р.В. «Рецептура. Приклади виписування рецептів (український)» для практичних занять та самостійної роботи студентів 2, 2 ст, 3 та 4 курсів напряму підготовки бакалавр, спеціальностей „Ветеринарна медицина”, «Якість і безпека продукції тваринництва» з дисципліни „ветеринарна фармакологія”. – Суми: СНАУ, 2018. – 72 с. (Протокол № 4 від 12 березня 2018 р.)
2. Тести для комп’ютерного контролю, питання до контрольних робіт, самостійної роботи. Методичні вказівки для проведення контролю знань у 1 та 2 семестрі з дисципліни «Вет. фармакологія» для підготовки фахівців за напрямом „Ветеринарна медицина” у вищих навчальних закладах III–IV рівнів. [уклад.: Мусієнко В.М., Кистерна О.С., Улько Л.Г., Мусієнко О.В.] – Сумський НАУ (протокол № 11 від 07.11.2006 р.), 2006 р. – 48 с.
3. Препарати, що впливають на імунітет. Вітамінні, тканинні, гормональні, солі лужних металів. Препарати мікроелементів. Методичні вказівки до лабораторно – практичних занять з дисципліни «Вет. фармакологія» для підготовки фахівців за напрямом „Ветеринарна медицина” у вищих навчальних закладах III–IV рівнів. [уклад.: Мусієнко В.М., Кистерна О.С., Улько Л.Г., Мусієнко О.В.] – Сумський НАУ (протокол № 5 від 16.05.2006 р.), 2006 р. – 40 с.
4. Протимікробні препарати. Антибіотики. Правила та особливості застосування. Методичний посібник до самостійної роботи з дисципліни «Вет. фармакологія» для підготовки фахівців за напрямом „Ветеринарна медицина” у вищих навчальних закладах III–IV рівнів. [уклад.: Мусієнко В.М., Кистерна О.С., Улько Л.Г., Мусієнко О.В.] – Сумський НАУ (протокол № 5 від 10. 06. 2009 р.), 2009 р. – 64 с.
5. Сучасні Антибіотики. Дозування. Шляхи введення. Методичний посібник з дисципліни «Вет. фармакологія» для підготовки фахівців за напрямом „Ветеринарна медицина” у вищих навчальних закладах III–IV рівнів. [уклад.: Мусієнко В.М., Кистерна О.С., Улько Л.Г., Мусієнко О.В.] – Сумський НАУ (протокол № 5 від 10. 06. 2009 р.), 2009 р. – 64 с.
6. Протимікробні препарати. Сульфаніламід. Методичний посібник з дисципліни «Вет. фармакологія» для підготовки фахівців за напрямом „Ветеринарна медицина” у вищих навчальних закладах III–IV рівнів. [уклад.: Мусієнко В.М., Кистерна О.С., Улько Л.Г., Мусієнко О.В.] – Сумський НАУ (протокол № 7 від 20. 03. 2010 р.), 2010 р. – 36 с.
7. Препарати, що пригнічують центральну нервову систему. Фармакологічні аспекти застосування наркотичних препаратів. Методичний посібник з дисципліни «Вет. фармакологія» для підготовки фахівців за напрямом „Ветеринарна медицина” у вищих навчальних закладах III–IV рівнів. [уклад.: Мусієнко В.М., Кистерна О.С., Улько Л.Г., Мусієнко О.В.] – Сумський НАУ (протокол № 12 від 16. 05. 2011 р.), 2011 р. – 64 с.
8. Ветеринарні аптеки технологія виготовлення лікарських форм. Методичний посібник з дисципліни «Вет. фармакологія» для підготовки фахівців за напрямом „Ветеринарна медицина” у вищих навчальних закладах III–IV рівнів. [уклад.: Мусієнко В.М., Кистерна О.С., Улько Л.Г., Мусієнко О.В.] – Сумський НАУ (протокол № 2 від 05. 10. 2004 р.), 2004 р. – 64 с.

9. Препарати, що пригнічують центральну нервову систему. Практичне застосування наркотичних препаратів. Методичні вказівки до лабораторно-практичних занять з дисципліни «Вет. фармакологія» для підготовки фахівців за напрямом „Ветеринарна медицина” у вищих навчальних закладах III–IV рівнів. [уклад.: Мусієнко В.М., Кистерна О.С., Улько Л.Г., Мусієнко О.В.] – Сумський НАУ (протокол № 4 від 23. 03. 2012 р.), 2012 р. – 64 с.
10. Наркотические и сильнодействующие препараты. Современные аспекты их применения. Методичні вказівки до лабораторно-практичних занять з дисципліни «Вет. фармакологія» для підготовки фахівців за напрямом „Ветеринарна медицина” у вищих навчальних закладах III–IV рівнів. [уклад.: Мусієнко В.М., Кистерна О.С., Улько Л.Г., Мусієнко О.В.] – Сумський НАУ (протокол № 3 від 25. 01. 2013 р.), 2013 р. – 64 с.
11. Щоденник з навчальної практики з дисципліни «Вет. фармакологія» для підготовки фахівців за напрямом „Ветеринарна медицина” у вищих навчальних закладах III–IV рівнів. [уклад.: Мусієнко В.М., Кистерна О.С., Улько Л.Г., Мусієнко О.В.] – Сумський НАУ (протокол № 5 від 28. 05. 2013 р.), 2013 р. – 24 с.
12. Курс лекцій, 5 семестр з дисципліни «Вет. фармакологія» для підготовки фахівців за напрямом „Ветеринарна медицина” у вищих навчальних закладах III–IV рівнів. [уклад.: Мусієнко В.М., Кистерна О.С., Улько Л.Г., Мусієнко О.В.] – Сумський НАУ (протокол № 3 від 28. 03. 2014 р.), 2014 р. – 64 с.
13. Курс лекцій, 6 семестр з дисципліни «Вет. фармакологія» для підготовки фахівців за напрямом „Ветеринарна медицина” у вищих навчальних закладах III–IV рівнів. [уклад.: Мусієнко В.М., Кистерна О.С., Улько Л.Г., Мусієнко О.В.] – Сумський НАУ (протокол № 3 від 28. 03. 2014 р.), 2014 р. – 64 с.
15. Серцеві глікозиди. Препарати, що впливають на серце, судини і кров. Спазмолітичні препарати. Діуретики”. Методичний посібник до лабораторно-практичних занять з дисципліни «Вет. фармакологія» для підготовки фахівців за напрямом „Ветеринарна медицина” у вищих навчальних закладах III–IV рівнів. [уклад.: Мусієнко В.М., Кистерна О.С., Улько Л.Г., Мусієнко О.В.] – Сумський НАУ (протокол № 3 від 28. 03. 2015 р.), 2015 р. – 48 с.
16. Серцеві глікозиди. Препарати, що впливають на серце, судини і кров. Спазмолітичні препарати. Діуретики”. Методичний посібник до самостійної роботи з дисципліни «Вет. фармакологія» для підготовки фахівців за напрямом „Ветеринарна медицина” у вищих навчальних закладах III–IV рівнів. [уклад.: Мусієнко В.М., Кистерна О.С., Улько Л.Г., Мусієнко О.В.] – Сумський НАУ (протокол № 4 від 21. 05. 2015 р.), 2015 р. – 48 с.
17. Класифікація основних фармакологічних груп препаратів. Методичний посібник до самостійної роботи з дисципліни «Вет. фармакологія» для підготовки фахівців за напрямом „Ветеринарна медицина” у вищих навчальних закладах III–IV рівнів. [уклад.: Мусієнко В.М., Кистерна О.С., Улько Л.Г., Мусієнко О.В.] – Сумський НАУ (протокол № 4 від 21. 05. 2015 р.), 2015 р. – 48 с.
18. Ферментні (ензимні препарати). Характеристика фармакологічної групи та практичне застосування. Методичний посібник до самостійної роботи з дисципліни «Вет. фармакологія» для підготовки фахівців за напрямом „Ветеринарна медицина” у вищих навчальних закладах III–IV рівнів. [уклад.: Кистерна О.С., Мусієнко В.М., Улько Л.Г., Мусієнко О.В.] – Сумський НАУ (протокол № 5 від 25. 05. 2016 р.), 2016 р. – 48 с.

Базова

1. Вовк Д.М. Справочник по ветеринарной рецептуре и технологии изготовления лекарственных форм. Київ: Урожай, 1989. 224 с.
2. Канюка О. І., Файтельберг-Бланк В.Р., Лизогуб Ю.П. [та ін.]. Клінічна ветеринарна фармакологія. Одеса: 2006. 291 с.
3. Пламб Дональд К. Фармакологические препараты в ветеринарной медицине / Москва: Аквариум, 2002. 856 с.
4. Хмельницький Г.О., Духницький В. Б. Ветеринарна фармакологія: підручник. Київ: «Компринт», 2017. 571 с. (Допущено Міністерством сільського господарства і продовольства України, як підручник для студентів, викладачів ветеринарної медицини вищих навчальних закладах).
5. Ярошенко В.І., Кузовкін Є.М., Васильєв С.І. Практикум з основ рецептури ветеринарної медицини. Харків: 2000. 138 с.
6. Ярошенко В.І., Хмельницький Є.М., Кузовкін Є.М. [та ін.]. Практикум з основ технології лікарських форм у ветеринарній медицині: навч. Посібник. Харків: Еспада, 2003. 360 с.

Допоміжна

1. Адаменко, Ліда Володимирівна. Ветеринарно-санітарна експертиза молока за наявності залишкових кількостей дезінфекційних засобів : монографія / Ліда Володимирівна Адаменко, Ольга Миколаївна Якубчак, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України.– К. : ЦП "Компринт", 2014.– 115 с.
2. Вербицький П.І., Косенко М.В., Косенко Ю.М., Зарума Л.Є. Ветеринарні препарати, кормові добавки і корми закордонного виробництва: довідник у трьох томах. Львів: Афіша. 2003. 1082 с.
3. Вплив засобів для доїння на санітарну якість козиного молока / Т. І. Фотіна, Н. М. Зажарська, В. Ю. Костюченко // Вісник Сумського нац. аграрного ун-ту. Серія: «Ветеринарна медицина». – Суми, 2015. – Вип. 7(37). – С. 59–62.
4. Вплив препаратів на показники неспецифічного імунітету та антиоксидантного захисту поросят в умовах стресу при відлученні / Т. І. Фотіна, Г. І. Ребенко // Вісник Сумського нац. аграрного ун-ту. Серія: «Ветеринарна медицина». – Суми, 2015. – Вип. 1(36). – С. 181–186.
5. Действие препарата Цефтиоклин на Escherichia coli, выделенного из молока коров / Т. И. Фотина, Л. Г. Улько, А. В. Фотин // Сборник трудов Азербайджанского гос.аграрного ун-та. – Гянджа, 2015. – С. 398–403.
6. Застосування експрес-методу «Premi®test» для виявлення залишків антибактеріальних препаратів у м'ясі риби / Р. В. Петров, Т. І. Фотіна // Ветеринарна медицина : міжвід. темат. наук. зб. – Х., 2015. – Вип. 101. – С. 60–63.
7. Застосування новітніх дезінфектантів в системі державного ветеринарного контролю та нагляду : метод. рекомендації / Г. А. Фотіна, А. В. Березовський, Т. І. Фотіна [та ін.]. – К. : Артіль-Д, 2015. – 39 с
8. Канюка О.І., Харів І.І., Гунчак В.М., Гуфрій Д.Ф. [та ін.]. Ветеринарні препарати. Львів, 2006. 641 с.
9. Кравцов Р.И., Колесник А.В. Справочник «Современные средства ветеринарной медицины для собак и кошек». Харьков: ИПЦ «Контраст». 2004. 284 с.
10. Машковский М. Д. Лекарственные средства: пособие для врачей: 15-ое издание Москва: ООО «Издательство Новая Волна». 2005. 1200 с.

11. Ольга Полатайко. Ветеринарная анестезия: практ. пособие. Киев: «ВД «Перископ». 2009. 408 с.
12. Отримання та використання діоксиду хлору для знезараження робочих поверхонь та води від *Aeromonas hydrophila* / Р. В. Петров, Т. І. Фотіна // Науково-техн. 106 бюлетень Інституту біології тварин і ДНДКІ ветпрепаратів та кормових добавок. – Львів, 2015. – Вип. 16, № 1. – С. 170–176.
13. Якубчак, Ольга Миколаївна. Ветеринарно-санітарна експертиза продуктів забою курчат-бройлерів за умов надходження гамма-ізомеру гексахлорциклогексану : монографія / Ольга Миколаївна Якубчак, Павло Павлович Почтаренко, Тетяна Володимирівна Таран, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. – Київ : ЦП "Компринт", 2015. – 126 с.

Інформаційні ресурси

1. Повний каталог зареєстрованих в Україні ветеринарних препаратів. VET.in.UA – Ветеринарний інформаційний ресурс України <http://vet.in.ua/menu/drugs.php>
2. Канюка О.І., Файтельберг-Бланк В.Р., Лизогуб Ю.П. і др. Клінічна ветеринарна фармакологія: Навчальний посібник PDF . Підручник для студентів вищих аграрних закладів зі спеціальності "Ветеринарна медицина» www.twirpx.com/file/820440
3. Указатель ветеринарных препаратов по фармакологическим группам: <http://webmvc.com/vet/leki/>
4. Державна ветеринарна та фітосанітарна служба України. <http://www.vet.gov.ua>
6. Всё для студента. <http://www.twirpx.com/>
7. Материалы из ветеринарной энциклопедии. <http://www.vetwiki.com.ua>
8. Единое окно доступа к ветеринарным ресурсам. <http://window.edu.ru>
9. Електронний каталог «Бровафарма» <http://brovafarma.com.ua/ru/catalog.html>
9. Електронний каталог «Баер» <http://www.bayer.ua/products/products-from-a-to-z/>
10. Електронний каталог «Зоетис» <http://www.zoetis.ru/products/>
11. Електронний каталог «УВТ» <http://uvt.kh.ua/catalog/>
12. Електронний каталог «Укрветпромснаб» <http://www.vetsnab.com.ua/ru/katalog>

14. Інформаційні ресурси (додаткові, використовуються російською)

1. "Доказательная ветеринарная медицина на русском"/EBVM in Russian - <https://www.facebook.com/groups/DVetMRussian/>
2. VET-Neurology - Ветеринарная Неврология -<https://www.facebook.com/groups/nevrovet/>
3. Анестезиология ВЕТ от простого к сложному и на оборот - <https://www.facebook.com/groups/1570269903237328/>
4. Анонс ветеринарных мероприятий -<https://www.facebook.com/groups/vetanons/>
5. Вет Био Фарм Портал-<https://www.facebook.com/groups/140185769884186/>
6. Ветеринарная дерматология и алергология-<https://www.facebook.com/groups/vetdermallergology/>
7. Ветеринарная кардиология. Veterinary cardiology - <https://www.facebook.com/groups/veterinarycardiology/>
8. Ветеринарная нефрология и урология -<https://www.facebook.com/groups/vetnephro/>
9. Ветеринарная офтальмология доктора Соломахиной Л.А.- <https://www.facebook.com/groups/949594808505281/>
10. Ветеринарная фармакология /VetPharm-<https://www.facebook.com/groups/KTVpharm/>
11. Лаб. диагностика -<https://www.facebook.com/groups/348373445662202/>
12. Лаб. Диагн. в ветеринари -<https://www.facebook.com/groups/vetlaboratoria/>
13. Школа Ветеринарной Цитологии -<https://www.facebook.com/groups/cytovetschool/>
14. Школа Гематологии - <https://www.facebook.com/groups/morpholis/>

